

מעדני כתב

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת מסעי תשפ"ב שנה רביעית גליון 149

בענין אם התחיל לברך שמח תשמח קודם שיש תשיש האם יחזור לשוש תשיש או ימשיך שמח תשמח ואחר כך יברך שוש תשיש

וא"כ ה"נ שטעה והתחיל ברכת שמח תשמח קודם ברכת שוש תשיש אף דבעלמא אמרי' דכשהתחיל ברכה צריך לגמור את הברכה, כא דהוא שליח של החתן והכלה י"ל דלתקוני שדרתיך, ולא שלחוהו על דעת שיברך את הברכות שלא כסדרן, ולהכי יכול להפסיק והתחיל ברכת שוש תשיש.

ונשאלתי באחד שהתחיל לברך בברכות של ז' ברכות ברכת שמח תשמח קודם שוש תשיש, ומיד תקנו אותו והמשיך שוש תשיש, האם שפיר עבד, או דכיון שהתחיל בברכת שמח תשמח היה צריך לסיים הך ברכה ואח"כ יברך שוש תשיש.

יבואר מש"כ הטור בס' קי"ז דשואלין על הגשמים עד תפלת המוסף של יו"ט ראשון של פסח

יבואר דאם התחיל ברכה אפילו אמר רק ברוך אתה אסור להפסיק

אמנם בעיקר דינו של השואל ומשיב יש להוכיח מדברי האחרונים דלא ס"ל הך סברא, דהנה כתב הטור סימן קי"ז וז"ל ושואלים על הגשמים עד תפלת המוסף של יו"ט ראשון של פסח, וכתב הב"י סימן קי"ז מש"כ ושואלין עד תפילת המוסף של יום טוב הראשון של פסח וכו' אינו מדוקדק, שהרי בתפילות יום טוב לא שייך לאדכורי בהו שאלה, והוי ליה כאילו כתב ושואלין עד תפילת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח ומשם ואילך פוסקין מלשאל עכ"ל.

אבל הב"ח שם כתב בדדוקא כתב הטור לשון זה, דהרי אם טעה בשבת והתחיל תפילת חול ונזכר שטעה לא שנא נזכר בברכת אתה חונן לא שנא נזכר בברכה אחת משאר ברכות גומר אותה ברכה שנוכר בה, וכדאיתא בפרק מי שמתו (דף כ"א א), והיינו טעמא דבדין הוא דבעי לצלויי"ח ומפני כבוד השבת לא אטרחוהו רבנו, הילכך אם טעה והתחיל בשל חול ונזכר באמצע הברכה באחת מן הברכות שטעה גומר אותה ברכה, ולפי טעם זה כן הדין ביום טוב, והשתא בא רבינו בלשונו להורות דאם התפלל שחרית ביום טוב של פסח וטעה והתחיל בשל חול ונזכר באמצע ברכת השנים דגומר אותה ברכה, ומדכר בה ותן טל ומטר, דאין פוסקין עד תפילת מוסף של יום טוב הראשון של פסח, עכ"ל.

אמנם בשו"ע שם העתיק הב"י כשיטתו שסובר שאינו מדוקדק וז"ל ושואלין עד תפלת המנחה של ערב יום טוב הראשון של פסח, ומשם ואילך פוסקין מלשאל, עכ"ל. ונמצא שנחלקו הב"י והב"ח אם טעה בתפלת שחרית של יו"ט ראשון של פסח ואמר אתה חונן האם צריך לשאול על הגשמים, להב"י אינו צריך לשאול כיון דאין שואלין על הגשמים אלא עד תפלת המנחה של ערב יו"ט, ולדעת הב"ח צריך לשאול על הגשמים דזמן שאילת הגשמים היא עד תפילת מוסף של יו"ט ראשון של פסח.

יבואר דעת המ"א דאף כשטעה והתחיל ברוך עליונו ביו"ט ראשון של פסח אינו אומר טל ומטר

ובמקום אברהם שם בסק"ב תמה על הב"ח, דהא מדינא מיד בערבית ה"ל לפסוק אף מלהזכיר משיב הרוח ומוריד הגשם, אלא היינו טעמא דאינו פוסק מלהזכיר, הוא כדי שלא יעשה אגודות אגודות, דבערבית אין כולם מצויים בבית הכנסת, ונמצא זה מזכיר וזה אינו מזכיר, ולהכי מזכירין עד תפילת מוסף, דבתפילת מוסף שכולם מצויים בבית הכנסת אז פוסקים כולם מלהזכיר, וא"כ לפ"ז בשאלה דלא שייך האי טעמא, דהרי בתפילות של יו"ט ליכא שאילת גשמים, וא"כ נמצא דכולם מפסיקין לשאול כבר בתפילת יו"ט, א"כ אף אם משכח"ל היכ"ל לשאול על הגשמים, וכגון שטעה והתחיל להתפלל של חול והגיע עד ברכת השנים לא ישאל על הגשמים, כיון דבאמת זמן שאילת הגשמים הוא עד תפילת יו"ט.

יבואר הוכחת המ"א מדברי הגמ' בתענית דביו"ט אין שואל כלל על הגשמים

והוכיח כן המ"א מדברי הגמ' בתענית דף ד' ע"ב, דמקשה דברי רבי יהודה אהרדי, דבמשנה בריש תענית תנינן דרבי יהודה אומר העובר לפני התיבה כו' ביו"ט

דהנה מצינו במ"ב בס' נ"ט סק"ז דבר חידוש, שאם טעה והתחיל קודם ברכת יוצר אור ברכת אהבה רבה, אפילו שאמר רק 'אהבה רבה' לא יפסיק בינתיים, רק יסיים כסדר ברכת אהבה רבה ואח"כ יאמר ברכת יוצר אור. ובפשוטו דין זה צ"ב, דאמאי לא יפסיק ויתחיל ברכת יוצר אור ויאמר הברכות כסדר, הא אפילו לא אמר שם השם.

ומבואר מזה דס"ל להמ"ב דכל שהתחיל בברכה אסור לו להפסיק באמצע, דכיון שהתחיל לברך את השם אסור לו להפסיק, ואפילו אם יאמר רק ברוך אתה אין לו להפסיק וצריך לסיים את הברכה, ולהכי כיון שהתחיל אהבה רבה צריך קודם לסיים את הברכה, ורק אח"כ יאמר ברכת יוצר אור.

[וכבר נתבאר בגליון מעדני כתב 143 דיסוד לסברא זו דאם התחיל בברכה אסור להפסיק חזיון מזה דק"ל דאם התחיל בשבת להתפלל תפילת חול אפילו אם אמר רק תיבות אתה חונן צריך לגמור את הברכה ולכא' היינו טעמא דכשהתחיל בברכה אסור להפסיק בה בחנם].

ולפ"ז הכא נמי בעניינינו שטעה והתחיל ברכת שמח תשמח היה מקום לדון דצריך לגמור את הברכה שהתחיל, וכמו בהתחיל ברכת אהבה רבה דאמר' שצריך לגמור ורק אח"כ יאמר ברכת יוצר אור, ה"נ כיון שהתחיל ברכת שמח תשמח יגמור את הברכה ורק אח"כ יאמר ברכת שוש תשיש.

יבואר דבברכת שבע ברכות אמרי' לתקוני שדרתיך ולא לעוותי

אולם יש לומר דכיון דברכות אלו הם ברכות של החתן והכלה, ואין כל אחד יכול לברכם, יכולים לומר לו לתקוני שדרתיך ולא לעוותי, וכיון שהתחיל ברכה אחת הרי רצונם שיברך הברכות כסדרם, א"כ כשטעה והתחיל ברכה אחת אינו כשלוחם לענין זה, ואינו יכול לברך מה שלא שלחוהו לברך, ולהכי י"ל דיפסיק הברכה ויאמר ברכת שוש תשיש ויברך הברכות כסדר.

יבואר דבהתחיל הש"צ בתפילת שבת אתה חונן אינו צריך לסיים הברכה משום דלתקוני שדרתיך

ובע"ז נשאלתי בש"ז שטעה והתחיל בשבת אתה חונן האם צריך לסיים את הברכה, או דנימא לתקוני שדרתיך, וכבר נשאל כן בשו"ת שואל ומשיב [מהדורה שתיתאחז סימן כ"ב בסופו] וז"ל והנה בשנת תבר"ק בש"ק וישלח במנחה טעה הש"ץ והתחיל בתיבת אתה חונן ונזכר, והנה אף שמבואר בסימן רס"ח ס"ה דאם התחיל אתה חונן גומר, מ"מ זה בתפלה שמתפלל בלחש, אבל מה שמתפלל בשביל הציבור אם כן הם לא עשו אותו שליח להתפלל בשבילם תפלת חול ולתקוני שדר', דבאמת אינו סי' יפה מה שטועה ומתפלל של חול בשבת כמ"ש האחרונים ועכ"פ להוציא הציבור ודאי א"צ עכ"ל. וכן פסק בספר קצות השולחן.

^א וגם אם אחר שתקנוהו ואמר שוש תשיש לכאורה צריך לחזור ולומר שמח תשמח כיון שהתחיל ברכה זו וצריך לגמור וכן נראה פשוט שאם בתפלת השבת התחיל אתה חונן ושוב תיקן לאתה קדשת צריך לחזור ולומר אתה חונן דמסתבר שכיון שהתחיל לומר אתה חונן צריך לגמור, ומה שנחלקו האחרונים בשערי תשובה סימן רס"ח אם אחר שאמר אתה קדשת חוזר לומר אתה חונן איירי שגמר הברכה או גמר התפלה אם חוזר ומתפלל כדי לומר אתה חונן אבל כל זמן שעומד בברכה זו חוזר ואומר אתה חונן והכי נמי גם אם חזר והתחיל שוש תשיש יחזור לומר שמח תשמח.

^ב ובמנחת שלמה ח"א סימן י"ח כתב וז"ל ראיתי בהערות הר צבי שעל טור אה"ע סי' ס"ב שמביא עובדא בגדול אחד שסידר קידושין וטעה וביקר על היין שהכל נה' בדברו וחזר וביקר מחדש בפה"ג וכשנשאל הא על כולם שאמר שהכל יצא השיב ואמר דאף שעל כולם אם אמר שהכל יצא מ"מ

הראשון של פסח הראשון מזכיר האחרון אינו מזכיר, ובברייתא איתא עד מתי שואלין את הגשמים רבי יהודה אומר עד שיעבור הפסח רבי מאיר אומר עד שיעבור ניסן, וקא משני רב יוסף מאי עד שיעבור הפסח עד שיעבור שליה צבור ראשון היורד ביום טוב ראשון של פסח, ופריך ליה אביי שאלה ביום טוב מי איכא עיי"ש.

ולדעת הב"ח דאם טעה והתחיל תפילת חול והגיע עד ברכך עלינו צריך לשאול טל ומטר א"כ הכא נמי ש"ץ שטעה והתחיל בברך עלינו היה צריך לשאול טל ומטר, וא"כ מאי מקשה אביי שאלה ביו"ט מי איכא, הא שפיר משכח"ל שאלה ביו"ט כשטעה והתחיל בברך עלינו, ועל זה קאמר רבי יהודה עד שיעבור שליה צבור ראשון היורד ביו"ט ראשון של פסח דאפילו אם טעה והתחיל בברך עלינו אינו שואל טל ומטר, אלא ע"כ מוכח כדעת הב"י דמתחילת חיו"ט כבר אין שואל כלל על הגשמים, ולהכי פריך אביי שאלה ביו"ט מי איכא, עכנת"ד המ"א. וכ"כ להוכיח הגבורות ארי בתענית שם.

ובפרישה ג"כ עמד בקושיית המ"א מדברי הגמ' בתענית, וכתב ליישב שאין מסתבר דהש"ץ יגיע עד ברכת השנים בשבת בלי שהציבור יזכירו. ומשמע מדבריו דאם באמת אירע שהגיע הש"ץ עד ברכך עלינו צריך לשאול טל ומטר, אלא דלא מוקים הגמ' באופן זה כיון דלא משכחת לה שהש"ץ יגיע עד ברכך עלינו.

וכן מבואר גם מהמ"א והגבורות ארי, שהקשו אמאי ליכא שאלה ביו"ט הא משכחת לה בש"ץ שטעה וכנ"ל, ומבואר דס"ל דאם איכא שאלה ביו"ט ה"נ ש"ץ שטעה היה צריך לשאול טל ומטר.

יבואר דמדברי האחרונים מוכח דלא אמרי' הך סברא דלתקוני שדרתיך בש"צ

ואם כדברי השואל ומשיב דש"ץ שטעה והתחיל אתה חונן אין צריך לגמור את הברכה כיון דלתקוני שדרתיך, א"כ כשנוכח הש"ץ באמצע ברכת השנים לא היה צריך לסיים את הברכה אלא צריך להמשיך בתפילת יו"ט, וע"כ דס"ל דלא אמרי' הך סברא דלתקוני שדרתיך, ואף ש"ץ שטעה והתחיל תפילת חול צריך לסיים את הברכה.

ולכא'י יש להוכיח עוד כדברי האחרונים דלא אמרי' הך סברא דלתקוני שדרתיך, דהנה אם טעה בעשיית וחתם הקל הקדוש צריך לחזור לראש התפילה, ומסתמית

נשאלתי באחד שנעשה בר מצוה בתשעת הימים ושכח ללבוש הבגדים החדשים של הבר מצוה קודם תשעת הימים ונסתפק אם ללבוש הבגדים החדשים קודם ר"ח אב באחד מימי השבוע ואז יצטרך לברך שהחיינו בבין המצרים, או ללבוש בשבת שאחר ר"ח אב, דבשבת של בין המצרים כתב המ"ב בסי' תקנ"א ס"ק צ"ח שמברכין שהחיינו.

והנה אם היה הנידון או ללבוש בבין המצרים או בשבת חזון, בזה מסתברא שלא ילבוש בגדים חדשים בשבת חזון, דהרי הרמ"א בסי' תקנ"א ס"ק א' לא התיר ללבוש בגדי שבת בשבת חזון, ואע"פ שנוהגים על פי הגר"א [כמ"ש המ"ב שם סק"ו] ללבוש בגדי שבת, מסתברא שלא התירו אלא בגדי שבת יאכל לא שילבש בגדים חדשים, אבל בשבת הראשונה של אב, כמו השנה שהוא ב' אב שאינו שבת חזון, הרי גם לדעת הרמ"א צריך ללבוש בגדי שבת, וא"כ אפשר שלא נהגו אבילות כלל בשבת זו, וא"כ היה מקום לומר שהוא הדין שמוותר ללבוש בגדים חדשים, ולכן היה נראה שילבוש הבגדים החדשים בשבת זו ויברך עליהם שהחיינו.

יבואר דגם בשבת ראשונה של אב אסור ללבוש בגדים חדשים

אמנם מדברי היד אפרים שהביא השער הצינו בסי' תקנ"א ס"ק מ"ו נראה דס"ל שלא התירו אפילו בשבת ראשונה של אב אלא בגדי שבת, אבל בגדים מכובסים לא, וכ"ש בגדים חדשים לא התירו.

דו"ל [השעה"צ שם] ואפילו לפי מה שכתב רמ"א דנהגו להחמיר מראש חודש ואילך, היינו, בחדשים או מוגהצין ממש, אבל בבגדי שבת שאין האיסור רק משום שהגיון ניכר אין המנהג שלא ללבוש רק בשבת חזון, או אם יש מילה בט' באב, אבל אם חל ראש חודש ביום וי"ו או בשבת, שפיר לובשין בשבת זה בגדי שבת [יד אפרים], עכ"ל.

בעניין מה שנתבאר שהלומד בלא כוונת מצוה אינו חייב בברכת התורה הראונו באבי עזרי פ"ד מהלכות ברכות ה"ב אות ב' שכתב בהא דבעל קרי מהרהר בלבו ק"ש ואינו מברך ברכת ק"ש, והקשה השאנ"א בסי' כ"ד למה אינו מהרהר ברכת התורה מאחר והוא מצוה של תורה כק"ש, וכתב האבי עזרי דע"כ הבעל קרי כיון שאסור בדברי תורה

¹ וכ"כ בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ג סי' פ' וז"ל והנה פשוט שאף להנהיגן שלובשין בגדי שבת בשבת חזון אין נהגין ללבוש בגדים חדשים, דלא עדיף מוחתן שאף להאוסרים מותר ללבוש בגדי שבת בשבת חזון ואסור בחדשים כדאיתא במג"א סימן תקנ"א סק"ו, עכ"ל. וכ"כ בארוחות רבינו ח"ב עמ' קל"ד עיי"ש.

² והנה במ"ב סימן תקנ"א ס"ק ק' כתב דהמנהג בוילנא שלובשין בגדי שבת בשבת חזון ויש משנים

הדברים משמע דה"ה בש"ץ שטעה וחתם הקל הקדוש דצריך לחזור לראש התפילה, ואם כדברי השואל ומשיב דאמרי' לתקוני שדרתיך א"כ ה"נ נימא לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ויוכל לחזור לברכת אתה קדוש, ומבואר דלא אמרינן כן, וצ"ע.

אך אפשר דכיון דהש"ץ לעצמו סיים הברכה תו אינו חוזר אלא לראש משום שהסיח דעתו מהברכה ואפי' שכלפי הציבור לא סיים מ"מ כיון שלדידיה סיים שפיר חוזר לראש וצ"ע.

יבואר דכוונת המ"ב שיגמור ברכת אהבה רבה הוא משום הפסק ולא משום שהתחיל ברכה

ובעיקר משנ"ת להוכיח מדברי המ"ב דכל אחד שמתחיל ברכה אסור להפסיק וצריך לגמור את הברכה, ולהכי כשהתחיל אהבה רבה יגמור ברכת אהבה רבה ואח"כ יאמר ויצר אור, ו"ל דלעולם ליכא איסור להפסיק כשהתחיל לברך, דכל שלא אמר ברוך אתה ד' לא חשיב שהתחיל את הברכה, והא דבהתחיל אהבה רבה אינו מפסיק ומתחיל ברכת ויצר אור, היינו טעמא דהרי כשענה ברכו את השם המבורך חשיב כמו שעומד באמצע הפרק, ואסור להפסיק או בדבור, ואם יפסיק ויאמר ברכת ויצר אור נמצא שהפסיק בדבור כשאמר תיבות אהבה רבה, ולהכי כ' המ"ב דיסיים ברכת אהבה רבה ועי"ז נמצא שלא הפסיק בדבור כלל, ולפ"ז בנידון דידן שהתחיל שמוח תשמוח שפיר יכול להפסיק ולברך שוש תשיש.

יבואר דאם איתקיל מילוליה לא חשיב שהתחיל הברכה

עוד יש לדון דבאופן שידע שצריך לברך ברכת שוש תשיש אבל איתקיל מילוליה ואמר שמוח תשמוח אפשר דלא חשיב כהתחיל את הברכה, וכמו שדן הביאור הלכה [בסי' רס"ח סע' ג' ד"ה ושלם] לענין התחיל בשבת אתה חונן, דאם נכשל בלשונו והתחיל אתה חונן לא חשיב שהתחיל תפילת חול, דכשנכשל בלשונו לא חשיב דיבור כלל, עיי"ש שהניח דבר זה בצ"ע, וא"כ ה"נ בעניינינו אם נכשל בלשונו ואמר שמוח תשמוח אפשר דלא חשיב דיבור כלל.

בעניין לבישת בגדים חדשים לחתן בר מצוה קודם הבר מצוה בשבת ראשונה של אב

ומשמע מדבריו בדגים חדשים או מכובסין ומוגהצין אסור גם בשבת ראשונה, אע"פ שאינה שבת חזון, ולא התירו בשבת ראשונה אלא בגדי שבת בלבד.

וא"כ לפ"ז עדיף שילבש את הבגדים החדשים קודם ר"ח, ויברך שהחיינו בבין המצרים, ולא ילבוש בשבת שאחר ר"ח אב בגדים חדשים.

אמנם אפשר דכיון שהוא עדיין קטן בשבת זו, והרי נחלקו האחרונים אם המנהג של אבילות שמר"ח עד התענית נוהג בקטן, דדעת הא"ר דאף בקטן נוהגים אבילות מר"ח, אבל בחיי אדם כתב שלא נהגו איסור לבישת בגדים מכובסים לקטנים אלא בשבת חזון, אבל מר"ח מותר, עיי' במ"ב סימן תקנ"א ס"ק פ"ב, וא"כ בשבת ראשונה של אב בוודאי יש מקום להקל בזה לקטנים ללבוש אף בגדים חדשים.

יבואר דנחלקו האחרונים בקטן אם נוהג בו אבילות דכבוס מר"ח

אלא דיש לעיין במה ראוי להקל לקטן יותר, האם באמירת שהחיינו בבין המצרים, או בלבישת בגדים חדשים בשבת הראשונה של אב, דלכאורה לבישת בגדים חדשים איסורו חמור יותר מאמירת שהחיינו, שהרי על אמירת שהחיינו בבין המצרים כתב בשו"ע בסי' תקנ"א סע' י"ז רק לשון טוב מלומר שהחיינו, ומשמע דאין זה איסור גמור, אבל לבישת בגדים חדשים דלדברי האליה רבה נוהג אבילות מר"ח גם לקטנים, א"כ הוא בכלל מה שכתב השו"ע בסי' תקנ"א סע' י"ז אסור לגדולים לספר קטנים ולכבס כסותם, ומשמע דזה איסור מדינא, וא"כ אפשר דזה חמיר יותר, ואולי עדיף שילבש את הבגדים החדשים בבין המצרים.

אמנם אפשר דלגבי אמירת שהחיינו בבין המצרים אין חילוק בין קטן לגדול, שהרי אין איסורו משום אבילות, אלא משום שהזמן אינו ראוי לומר בו שהחיינו, ומ"ש גדול מקטן, אבל דברים שנוהגים בהם משום אבילות בזה יש להקל בקטן כיון דמדינא דגמ' אין אבילות לקטן, אלא דמ"מ נהגו לאסור בשבוע שחל בו גם לקטן, והחיי אדם כתב שלא נהגו בו איסור מר"ח, וא"כ אפשר דללבוש בגדי שבת בשבת זו קיל טפי וצ"ע.

בעניין הלומד בלא כוונת מצוה אם חייב בברכת התורה

א"כ כשקורא ק"ש אינו מכוון ללימוד תורה וכל שאינו מכוון לשם מצוות תלמוד תורה אינו חייב בברכת התורה.

עוד העירוני במה שנתבאר בגליון הקודם דפלוגות הראשונים באומר דברי תורה דרך תחנונים תליא בפלוגתא אם מברכין על המצוה של ת"ת או שמברכים על התורה

בגד אחד ונראה פשוט דבשבת ראשונה של אב אין משנים אפי' בגד אחד שאין נוהגין אבילות בלבישת בגדי שבת בשבת זו כלל.

ובעיקר מנהג זה נראה דמי שאין לו מנהג בזה לשנות בגד אחד נראה דאין חשיב חומרא לנהוג לשנות בגד אחד דחומרא יותר ללבוש כל הבגדים בגדי שבת שהוא מכבוד שבת וחייב כבוד שבת הוא חשוב יותר ממה שיש לא אצלו ופשוט.

עצמה דאי מברכין על התורה עצמה מברכין גם כשאומר דרך תחנונים אבל באמת בשו"ע הביא בזה ב' דעות אע"פ שנראה מדבריו דס"ל שברכת התורה אינה ברכת המצוות שהרי חייב נשים בברכת התורה ופטר המהרהר מברכת התורה כמבואר בחידושי מרן רי"ז הלוי בשם הגר"ח וא"כ נראה שדעת השו"ע שאמירת תורה דרך תחנונים מגרע גרע מלומד שלא לשם ת"ת ואפשר שאינו חשוב תורה כלל וצ"ע בביאור הדברים.

והנה מה שכתבתי בשם הגאון הגדול ר' פאפא רייכמן שליט"א בעניין הלומד שלא בכוונת מצוה אם עובר באיסור דברים בטלים, העירוני המעשה בדיוק כפי ששמעו ממנו, ששאל למרן גאב"ד בריסק וצ"ל אם מי שלומד בלא כוונה למצוה אם מקיים מצוות תלמוד תורה, ואמר לו פשוט שאינו מקיים, ושאלו אם הרי הוא מבטל תורה בעת שלומד תורה בלא כוונה למצוה, ואמר לו להביא רמב"ם (פ"א ה"ה י"ח) והראה לו שכתב בזה"ל 'עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנא' ופן יסורו מלבבך כל ימי חיך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הרי הוא שוכח' ע"כ, ומבואר דהא דמחוייב ללמוד בכל עת הוא משום דכשאנו לומד הרי הוא משכח הלימוד, ומשמע דאם אינו משכח אינו אסור לדבר דברים בטלים, וא"כ ככה"ג שלומד שלא בכוונת מצוה אע"פ שאינו מקיים מצוה מכל מקום אין הדברים שמדבר משכיחים ממנו את התורה, וא"כ אינם בכלל דברים בטלים.

יבואר בדין דברים בטלים בבית המרחץ

והנה ראיתי בספר תולדות אדם פ"י שהגאון ר' זלמן מזלאוין זצ"ל הסתפק אם איסור דברים בטלים הוא רק במקום שמותר לעסוק בד"ת, אבל בבית המרחץ שאין לעסוק בתורה אזי יהיה מותר לעסוק בדברים בטלים, וכך הכריע למעשה, וזה היה דרכו בבית המרחץ לשאול ולספר בקורות העיתים ע"כ.

ויש לעיין בזה דלכאורה הרי כל מה שמכניס בראשו דברים אחרים הרי הוא גורם בזה לשכח הלימוד, כמו דאיתא במדרש שהתורה נמשלה לדבש וכמו בדבש כל מים שנכנס יוצא דבש כנגדה, ה"נ בתורה כל דברים אחרים שנכנסים אליו יוצא כנגדו דברי תורה שלומד.

אבל למה שנתבאר מדברי הרמב"ם מבואר דהאיסור דברים בטלים אינו במה שמדבר דברים בטלים אלא במה שאינו לומד, דעל ידי שאינו לומד הוא משכח, א"כ בבית המרחץ שאינו יכול ללמוד מה שאינו לומד אינו גורם לשכח לימודו, ועצם הדברים בטלים אינם משכיחים, ולכן הדברים בטלים שמדבר במקום שאסור בדבר תורה אינם משכיחים.

אבל באמת רק הגאון ר' זלמן זצ"ל יכל לנהוג כן משום שאע"פ שדבר דברים בטלים בבית המרחץ אבל אחר שיצא מבית המרחץ לא נשאר בלבו כלום מאותן דברים, לכן היה מותר לו, אבל מי שהדברים בטלים ישארו חקוקים אצלו בוודאי אסור לדבר דברים בטלים גם בבית המרחץ.

מי שנסתפק אם חבירו עומד באמצע תפלת לחש אם מותר לפסוע

והנה בנידון דידן שנסתפק אם חבירו שעומד מאחוריו סיים תפלתו או שעדיין לא סיים תפלתו, לכאורה איכא חזקה שלא סיים תפלתו, ונחלקו בזה הש"ך והפרי"ח, סימן ק"י אבל אפשר שכל דבור הוא מעשה בפני עצמו, ולא חשיב חזקה במה שהתפלל, שמשום חזקה נימא שהוא עדיין עומד בתפלה.

והנה במ"ב ס' ע"ו ס"ק כ"ה כתב וז"ל ואם הוא יודע שהיה כאן מי רגלים ונסתפק אם הטיל לתוכו רביעית מים וכיוצא בו כתב הח"א דכיון דאיתחזק איסורא אוליין לחומרא אפילו במילתא דרבנן ומ"מ בשעת הדחק שיתבטל עיי"מ מק"ש ותפלה יוכל לסמוך על הפוסקים דאפילו בזה אוליין לקולא במילתא דרבנן. ואם אירע לו כזה בצוואה דהיינו שהוא יודע שהיה כאן צוואה בבית ונסתפק אם פיתוהו נראה דאסור לקרות ולהתפלל עד שיתברר לו דהלא הוא מילתא דאורייתא, עכ"ל, ומבואר לכאן דגם במקום חזקה סמכין לומר ספיקא דרבנן לקולא במקום הדחק.

יבואר דנחלקו האחרונים אם אמרין ספיקא דרבנן לכתחלה

והנה בעיקר הדבר אם אמרין ספיקא דרבנן לקולא בכל ספק שעומד לפניו לכתחלה הנה בפרי חדש אורח חיים סימן פ"ג סעיף ב' כתב וז"ל וכתב הב"י ז"ל [ד"ה ואם] דאע"ג דמשום ספקא דרבנן נקיטין לקולא, היינו דוקא לענין בדיעבד אבל לכתחילה לא עד כאן. וכפי זה ספק ספיקא דאורייתא דהויא לקולא הוי דוקא בדיעבד. וכ"כ הר"א מזרחי בחידושו [לסמ"ג] להלכות מגילה, ועיין במה שכתבתי סימן תרע"ב סעיף ב' [ד"ה] ומ"ש מודליק]. ומסתניעא קצת הך סברא מהא דאמרין פרק שלשה שאכלו [ברכות נא, א] ראשונים שאילו שמאל מהו שתסייע לימין, אמר רב אשי הוואיל וראשונים איבעייא להו ולא אפשרי להו אנן נעבד לחומרא. ואמרין נמי בסוף פרק קמא דשבת [כ, א] רב אמר רוב עוביין, ואמר רב ברוב היקפו. אמר רב פפא הילכך בעינן רוב עוביין ורוב היקפו. וכן בפרק קמא דברכות [א, ב] ובפרק הירואה [נט, א - ב; ס, ב] ובכמה דוכתי [תענית ו סוף ע"ב; מגילה כא, ב] לענין מילי דרבנן קאמר רב פפא דבעינן לתרויהו, ואמאי נימא ספיקא דרבנן להקל, אלא משמע דדוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא. וליתא, דהיכא דאיתמר איתמר, היכא דלא איתמר לא איתמר, וכל ספיקא דרבנן נקיטין לקולא, אפילו לכתחילה. ומשמע לי עיקר כדברי המתירין אפילו לכתחילה בבית הכסא חדש דספקא דרבנן לקולא, עכ"ל.

ויעוי בש"ך הנהגת הוראות באיסור והיתר הנדפס ביו"ד סוף ס' רמב שכתב בתו"ד וז"ל ועוד שהרי יש כמה ספיקות דרבנן להחמיר כמו שכתבתי בדין ס' דין י"ט וגם במדרכי פ' החולץ כתב תשו' רבינו ברוך דאשכחן דפליגי בספק דרבנן ופסקין להחמיר ועוד דיש כמה דברים שהם דרבנן ונוגעים באיסור דאורייתא ומי יפריש ביניהם, עכ"ל. והדברים צריכים בירור רב בעניין זה שאינו מבורר דיו שהרי סופרים ספירת העמר בבין השמשות משום ספיקא דרבנן לקולא ורק המדקדקים ממתנין עד צאת הכוכבים, ולמה אין אומרים שאין עושין ספיקא דרבנן לכתחלה, וגם יש לעיין למה לא ימתין עד צאת הכוכבים דהוי יש לו מתירין וצ"ע.

נשאלתי במי שמסופק אם מי שעומד מאחוריו הוא עומד באמצע תפלת הלחש, וקשה לברר אם הוא מתפלל תפלת לחש או שאומר תהלים, אם מותר לפסוע בשביל שצריך לילך.

והיה נראה לכאורה דהוי ספק דרבנן ומותר לפסוע מספק, אמנם העירוני דהוי דבר שיש לו מתירין, דהרי יוכל לפסוע אחר שיפסע מי שעומד מאחוריו, ועד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר.

יבואר פלוגתת האחרונים אם גם כלים חשיבי כדבר שיש לו מתירין

אמנם כבר נודע שנחלקו האחרונים האם בכלים שיכולים להתיירם בטבילה, או מוקצה שמוותר למחר, אם אמרין ביה דהוי דשיל"מ, דדעת הצ"ח בביצה ד"ד ובנוכח"ת אה"ע סל"ח דלא אמרין בזה דהוי יל"מ, משום דהסברא של דבר שיש לו מתירין שייכת רק בדבר מאכל או בחפץ ששימוש מכלה אותו, ואין משתמשים בו אלא פעם אחת, דבזה אמרין עד שתאכלנו היום באיסור תאכלנו למחר בהיתר, אבל לגבי שימוש בכלים כשאין השימוש מכלה את הכלים וכן לענין טלטול כלים ואוכלין לא שייך לומר דהוי דשיל"מ, כיון שיכול לטלטל גם היום וגם מחר, וא"כ יש להקל ולהתיר לטלטול בשבת שלא יפסיד את הטלטול של היום, ועיין בחידושי רע"א על המג"א ס' ש"ח סקי"ז דלא נקט כסברא זו של הצ"ח, ובכל גוונא חשיב לה דשיל"מ.

וא"כ בזה שמסופק אם חבירו סיים תפילתו לדברי הצ"ח לא חשיב דשיל"מ, כיון דבזמן הזה לא יוכל לעשות בו כחפצו, ודמי למש"כ הנו"ב דכלים של מוקצה שנתערבו לא חשיב דבר שיש לו מתירין לאחר השבת משום שהשתמשות של שבת לא יוכל להשתמש למחר, אמנם למש"כ הרעק"א דלא ס"ל סברא זו אפשר דהוי דשיל"מ.

יבואר נמצא בהרבה מקומות שלא אמרו ספיקא דרבנן לקולא

אמנם נראה דלא בכל מקום אמרין ספיקא דרבנן לקולא, דמצאנו בהרבה מקומות שלא הקילו בספיקא דרבנן בשופי, ובהלכה זו גופא יעויין במשנה ברורה סימן ק"ב ס' ק'ו בעניין הא דאסור לישב בתוך ד"א של מתפלל אבל אם עוסק בתקוני התפלות מותר לישב בתוך ד"א, ויש מתיר גם בעוסק בתורה, וכתב במ"ש שם וז"ל דס"ל דלא אסרו חכמים לישב בצד המתפלל אלא כשיושב ודומם דנראה כאלו אינו רוצה לקבל עליו עומ"ש אבל כשהוא יושב ועוסק בתורה הרי הוא כמקבל עליו עומ"ש, ועיין באחרונים דטוב להחמיר לעמוד כדעה הראשונה אם לא במקום הדחק, ובלאחריו נ"ל שאין להחמיר בזה, עכ"ל, ומבואר שלא התיר אלא בשעת הדחק אע"פ דאינו אלא ספק איסור דרבנן.

יבואר בספיקא דרבנן במקום חזקה

ע"ה הרמת קול בכי על חורבן הבית זוכים ליחדי ירננו בבניית הבית

כתב השו"ע (סי' תקנ"ט ס' ד') אין אומרים תחנון בת"ב, והנה יש להתעורר מדוע תשעה באב חשוב מועד, דלא ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד, וכן לענין כמה הלכות הובא דבר זה שת"ב מקרי מועד דכתיב 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'.

והנה יש להתעורר מדוע תשעה באב חשוב מועד, דלא ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד, וכן לענין כמה הלכות הובא דבר זה שת"ב מקרי מועד דכתיב 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'.

והנה יש להתעורר מדוע תשעה באב חשוב מועד, דלא ואין נופלים על פניהם משום דמקרי מועד, וכן לענין כמה הלכות הובא דבר זה שת"ב מקרי מועד דכתיב 'קרא עלי מועד לשבור בחורי'.

¹ ויש לעיין אם עומד בתפלה ואינו מתפלל ועדיין לא הפסיק מתפלתו ועדיין לא אמר יהו לרצון אם הוא חשוב כמתפלל ולפ"ז אפשר דחשיב חזקה, ושמועתי שהגאון הגדול ר' אברהם גחובסקי

הבאר למקומה, שהמכוון כנגד צאן הוא ישראל וישנם ג' עדרי צאן והם כנגד שלושה רגלים שבהם ישקו את העדרים-כלל ישראל מן הבאר לאחר שגללו את האבן שהוא כנגד שאיבת השפע האלוהי שיש בימים טובים שהקב"ה משפיע על כלל ישראל, ואפשר לשאוב בימים אלו השפעות רוחניות ברמות גבוהות ביותר, ואח"כ וגללו את האבן מעל פי הבאר, שאחרי הימים טובים אין את ההשפעה הנפלאה של המועדים כמו שיש בזמן המועד.

וא"כ יוצא שגם בת"ב דאקרי מועד ה"ז זמן מוסגל לשאיבת שפע אלוהי, והאמנם שדרך בני אדם לחוש בשלושת שבועות אלו של בין המיצרים כימי אבלות שנקבעו בתוך מהלך מעגל השנה ומצפים ליום שבו יעברו שלושה שבועות אלו, ויגיעו ימי בין הזמנים לחיים לשמחה ולששון אבל האמת היא אינה כן אלא בתוך ימים אלו מונח רוממות מיוחדת שישנה וצפונה דוקא בימים אלו כבשאר המועדים, וצריך פירוש והתבוננות מהו המועד של ת"ב.

והנה בזה"ק (פ' בשלח דף נ"ו ע"ב) איתא ר' יהודה הוה יתיב קמיה דר' שמעון, והוה קארי, כתיב (ישעיה נב) קול צופך נשאו קול יחדיו ירננו [כי עין בעין יראו בשבוע ד' ציון], קול צופך, מאן אינון צופך, אלא אלון אינון דמצפאן אימתי ירחם קוב"ה למיבני ביתיה, נשאו קול, ישאו קול מבעי ליה מאי נשאו קול, אלא כל בר נש דבכי וארים קליה על חורבן ביתיה דקוב"ה וזכי למאי דכתיב לבתר יחדיו ירננו, וזכי למחמי ליה בישווא בחדוותא, והיינו לפרש הפסוק 'כל צופך נשאו קול יחדיו ירננו' כי עין בעין יראו בשבוע ד' ציון, דמ"ל לא כתיב ישאו קול מהו נשאו קול דמשמע לשון עבר, דהא בקרא מבואר דלעתיד לבוא ישאו קול צופך ביחד, וכתב שם דנשאו קול היינו דכעת נשאו קול בכי על חורבן בהמ"ק ולכן לעת"ל יזכו שיחדיו ירננו כי עין בעין יראו בשבוע ד' ציון, וכמו שאמרו חז"ל (תענית דף ל'): 'שמחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה, מכאן אמרו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה ושאינו מתאבל על ירושלים אינו רואה בשמחתה'.

ובאמת דלפי גודל האבליות על ירושלים וההשתקקות הנפלאה לקרבת ד' שהייתה בזמן בהמ"ק כן לפי זה זוכים ל'יחדיו ירננו', דלפי גודל הצמאון והתשוקה לקרבתו ית' כן זוכה לששון ביתו עוז כשתבוא הקירבה הגדולה הזו, ובאמת דבני הבית השלישי הוא תכליתו של הבריאה כולה שתכלית הבריאה היא כדי שישירה הקב"ה שכנינו בתחתונים, וכמו שאמרו צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת ליבו ביום חתונתו הוא מתן תורה וביום שמחת ליבו הוא בנין בהמ"ק, שהוא שמחת ליבו כביכול של הקב"ה, והשייכות לכל זה הוא ע"י נשאו קול על חורבן בהמ"ק.

ובאמת שיש בזה קושי גדול בדור האחרון לעורר בכייה על חורבן בהמ"ק דידוע דבדורות העבר שאינם כ"כ רחוקים מאתנו, היו בוכין במאוד בת"ב, אך כהיום הוא נמצא כמעט רק ביחיד סגולה, ואע"פ שגם הדורות הקודמים היו רחוקים מזמן הבית בהרבה שנים, מ"מ יש בזה שינוי גדול בדורות בזמן הזה.

וההסבר לזה נראה מפני שכהיום ב"ה יש שפע גדול מאוד של גשמייות מכל צד והעולם נהפך לגשמי ולרדיפה אחרי הגשמייות במאוד, בבחינת הצילני נא מיד אחי, עשיו, בין כשהוא בא בצורת עשיו ובין בצורת אחי, וכהיום היצה"ר בא בצורת אחי ברידיפה אחרי העוה"ב בתשלוש כל תנאיו, וממילא ההשתקקות והבכיה על חיסרון ברוחניות היא יותר קשה מכל הדורות, ומ"מ הבורא ית' הניחן בדור הזה במקום שרבים בו המרחקים אותו ממנו יתברך הם הם התאוות החמריות אשר אם ימשך אחריהן הנה הוא מתרחק והולך מן הטוב האמיתי, ונמצא שהוא מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כלשון המס"י, וא"כ כל התעוררות ובכיה קלה ע"י שהאדם מעורר את עצמו לרצות קרבת ד' ולהתקרב אליו ית' הוא חביב מאוד לפי הקב"ה ובמיוחד בדורינו שהדבר קשה עד למאוד.

והנה איתא במדרש פ' ויגש על קרא ויתן את קולו בבכי וישמעו מצרים וגו', מה יוסף לא פייס את אחיו אלא בבכי אף ישראל אין נגאלין אלא בבכי, כמו דכתיב בבכי יבואו ובתחנונים אובלים, וצ"ב מהו הפיוס שפייס יוסף את אחיו ע"י הבכי.

ונראה דהנה יוסף הרי ניטל ממקור מים חיים מאת אביו יעקב ומאת מקור ישראל, וכעת היה אפשר לחשוב שהוא בודאי כעסם ובתערומת על אחיו שמכרוהו לעבדות במצרים ועל ידם נתגלגל שהיה בריחוק כ"כ גדול ממקור החיים, וכעת בבכי יוסף בכיו היה על הריחוק שהיה לו מאחיו כ"ב שנים, והוה כעין בכי של שמחה שלשון בכי הוא מלשון 'מבוכה', כשכעת כשיש כזה אור גדול של הקירבה עם אחיו הבכיה היא שחבל על כך שלא היו קרובים מקודם לכן, והוה בכי של פיוס השייך בזמן הגאולה וכמו שכתב הרד"ק שם דבכיו יבואו היינו בבכי של שמחה, שכן כתב הערך הקירבת ד' שחבכי יחי' על כל כ"ב הרבה שנים שלא היה קירבה זו שחבל שלא נתקרבו עד כה, והוה המוטל עלינו לנסות לעורר בלבנו את הקרבה לבורא ית'.

יכו' דמחשבה ורצון טוב של האדם הקב"ה מביא אותם לידי מעשה

והנה איתא בגמ' מגילה דף כ"ט ע"א תנאי רבי אלעזר הקפר אומר עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו באר"י שנאמר כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא והלא דברים ק"ו ומה תבור וכרמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה, נקבעים בארץ ישראל בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצין בהן תורה על אחת כמה וכמה, ע"כ, והיינו דעל ידי ההשתקקות של ישראל ללמוד בארץ ישראל אלא שאין יכולים, וזכ"ס שיקבעו בארץ ישראל.

ובמדרש תהלים מזמור ס"ח איתא בבבאורי יתור וז"ל כי כתבור בהרים וככרמל בים יבוא (ירמיה מז ח), וזה אומר נקראתי הר תבור, עלי נאה שתשרה שכינה, לפי שאני נגבה מכל ההרים, ולא ירדו עלי מי המבול, וזה אומר אני נקראתי הר הכרמל, עלי נאה שתשרה שכינה, לפי שאני נמצעתי בתוך, ועלי עברו את הים, אמר הקדוש ברוך הוא כבר נפסלתם לפני בגבהות שיש בכם, כולכם פסולים לפני, אמרו לפנינו וכי משווא פנים יש לפניך, או שמא אתה מקפה את שכרנו, אמר להם הקדוש ברוך הוא הואיל והטרתם לפני בשביל כבודי, אשלים לכם שכר, הרי נתתי להר תבור תשועה לישראל בימי דבורה, שנאמר לך ומשכת בהר תבור (שופטים ו), ובהר הכרמל תשועה לאלהינו, שנאמר ויקבוץ את (כל ישראל) (הנביאים) אל הר הכרמל, ע"כ.

וברש"י שופטים פרק ה' כתב על הפסוק אנכי לה' אנכי וגו' וז"ל אנכי אנכי כפול שמעתי מדרש אגדה לא קשה הקדוש ברוך הוא שכר תבור וכרמל שבא למתן תורה לתת עליהם את התורה וחזרו בבשת הפנים אמר להם הקדוש ב"ה סוף שאני פורע לכם כפלים נאמר בסני אנכי ה' אלהיך תבור יאמר אנכי אנכי, נאמר בסני אנכי ה' אלהיך ככרמל יאמר כפול ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים בימי אלהינו, עכ"ל, ומבואר דכל שאיפה לטוב הקב"ה נתן שכרו משלם וכ"ש אצל האדם.

ושמעתי מידידי הרה"ג ר' דוד רפפורט שליט"א על הפסוק אנכי אנכי הוא מנחמכם שבא לומר על דרך הרמז שהאנכי אנכי שהגיע שכר להר הכרמל מנחם אותנו משום שאנו רואים שכל שאיפה הקב"ה נתן שכר טוב על זה וכן אנו שהשתקקנו ושאינו לבסוף נזכה לזה.

ושמעתי מהה"צ ר' שלמה ברעווה זצ"ל שסיפר שבא אליו אברך ואמר לו שזכה במשך חודש לחוש קרבת ד' גדולה מאוד, ובכל יום היה קם בחשק עצום להתפלל ומתפלל ככוונה גדולה וכל מילה ותיבה היתה עליו עריבה ומתוקה כדבש, ואח"כ למד בכוסו שקיעות ושמחה והיה ממש מהלך כמו מלאך מלא וגדוש, ואחרי חודש נעלם לו כל הרגשי קודש והתעוררות הנפלאה, ובא אל ר"ש ברעווה לשפוך לומר ליבו ואמר לו שהוא חייב להחזיר לעצמו את אותם הרגשי קודש המרוממים, ואינו מוסגל לחיות כך בלא הרגשות האלו.

ובאמת שלכל בר ישראל משפיע הקב"ה לפעמים איזה הרגשה נפלאה ומתיקות עצומה של קרבת ד' שכשהאדם אוהו באותם המדרגות אינו יכול להתנתק משם וכולו מתענג על ד', ובאמת שזוהי מתנה נפלאה מן הקב"ה, ואם האדם מתבונן בזה הרי יש לו להוריד נחל דמעה על חורבן בהמ"ק.

דידוע בשם הגר"א שאמר דאפי' מי שנקרא יהודי פשוט של זמן בהמ"ק אינו קרוב כלל להשגתו, מפני שבזמן בהמ"ק היו רואים את קרבת ד' וחשים ברגשות קודש נפלאים ביותר, וחיים חיים אמיתית של להתענג על ד', וכעת הריחוק הגדול החסר לנו בחורבן הבית הוא נורא ועצום מאין כמותו.

ואנו אומרים בקינות זכור ד' מה היה לנו הביטה וראה את חרפתנו, נחלתנו נהפכה לזרים בתינו לנכרים, הנשמה הקדושה החצובה מתחת כסא הכבוד שהיא נחלתנו, היא נהפכה לזרים ובתינו לנכרים, דוהו החורבן האמיתי שנשמתנו הקדושה היא רחוקה מאוד מקרבת ד'.

ובגמ' ביומא (דף ס"ט ע"ב) איתא ד'אמר רבי יהושע בן לוי למה נקרא שמן אנשי כנסת הגדולה שהחזירו עטרה ליושנה אתה משה אמר האל הגדול הגבור והנורא, אתה ירמיה ואמר נכרים מקרקיך בהיכלו איה נוראותיו לא אמר נורא אתה דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור אתה אינה ואמרו אדרבה זו היא גבורת גבורתו שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן נוראותיו שאלמלא מוראו של הקב"ה היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות, ובתנ"י שם הביאו למה דאיתא בירושלמי דלא אמר ירמיהו נורא לפי שנאמר נורא אלוהים ממקדשיך, והיינו דרך בבמה"ק שייך לקורותו נורא, ואנשי כה"ג תקנו לומר נורא י"ל לפי שמקדשיך הוא המקדש שיש בכל יהודי ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וכן באמור להם היכל ד' המה, שכל אחד יש לו משכן ומקדש בתך ליבו ונפשו לכבוד ד' ית', וזה ניכר גם היום בקיום כלל ישראל כבשה אחת בין ע' ואבים שהוא מפני השכינה השורית בתוך כל יהודי.

והנה ע"י שכל אחד מרבה בעצמו את ההשתקקות והרצון לקרבת ד' כך זהו המביא ל'יחדיו ירננו' לראות עין בעין בשבוע ד' ציון, ולהשראת השכינה בתוך בית המקדש בגלוי ולא רק בתוך כל מקדש בנשמת היהודי, והוה המועד של ת"ב שיש לנו זמן שיש בו אפשרות וסגולת היום להתעורר ולהתקרב ולרצון לראות בכבוד ד' והשראת שכינתו בגלוי.

ובירושלמי פ' אין מעמידין איתא דכל הנביאין סיימו בדבר טוב, ומקשינן מ"ט באיכה סיימו בכי אם מאוס, ותנ' דהשיבנו תחת מאוס, ובפני משה שם ביאר דאומרים שוב השיבנו, וצ"ב דאינו מן הכתובים מה שאומרים שוב, ויש שאמרו דהוה כמו קרי ולא כתיב וכן משמע ברש"י שכתב פסו' כ"ג הכיבונו ורתי אין פסוק כ"ג ובהכרח דהוה כמו פסור בקרי, אכן בחרדים שם כתב דהשיבנו תחת מאוס היינו דכלל ישראל מבקשים השיבנו מפני שאפי' אם מאוס מאסתנו וכ"כ הרבה נתרקנו אנו עדיין מבקשים השיבנו דוהו גופא הסיבה לבקשה, וזה ביותר שייך בדורינו שיש כ"כ התגברות ענין הגשמייות בעולם והרדיפה והמשיכה לתאוות העוה"ז שאם בכל זאת זועקים השיבנו הוא סיבה גדולה למילוי הבקשה.

וידוע בשם הס' הישר ועוד שאם האדם רוצה לבחון עצמו כמה הקב"ה אוהבו יבחון זאת ע"י שירגיש כמה הוא אוהב להביות"ת וחפץ בקרבתו, ואם האדם הוא אם לב אבן ואינו מרגיש בעצמו שום התעוררות ומ"מ זועק השיבנו ומתענה ואומר את הקינות ומעורר עצמו להצטער על חורבן הבית, יש בזה הרבה חביבות שאע"פ שהוא כ"כ רחוק יש לו אכתי את הרצון להתקרב ולשוב, וא"כ יש לנו הרבה להתעורר ולהכניס בלבנו את הרצון והתשוקה אליו ית' והוה המועד של ת"ב.

ובאמת שההבט ד' לא פסקה מעולם וכמו דכתיב אחרי כל נבואת שמעו שהקב"ה מוכיח הרבה לישראל ובסוף כתיב זכרתי לך חסד נעוריד וגו'.

ונזכה לחוש בקרבת ד' ובתשוקה גדולה אליו ולבנין בהמ"ק בב"א.